

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ В ДЕРЖАВІ

УДК 351:347.77

[https://doi.org/10.32689/2617-9660-2021-5\(17\)-139-151](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2021-5(17)-139-151)

Довженко Валентина Анатоліївна,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління, Поліський національний університет, 10008, м. Житомир, Ст. Бульвар, 7, тел.: (0412) 22-04-17, e-mail: vdovzhenko@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0001-7441-3535>

Марченко Єлизавета Леонідівна,

студентка, ОС «Бакалавр» спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», Поліський національний університет, 10008, м. Житомир, Ст. Бульвар, 7, тел.: (0412) 22-04-17, e-mail: marchenko.liza10@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-4367-7930>

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ ЯК ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Анотація. Економічно розвинені держави постійно шукають можливості для залучення інноваційних ідей у виробництво та повсякденне життя своїх громадян. Це створює можливості покращувати якість життя населення та отримувати вищі прибутки. На жаль, в Україні впровадження таких ідей та проектів здійснюється неефективно, але саме від них залежить її майбутнє: економічне зростання чи стагнація.

Держава є рушієм технічного прогресу, адже вона може взяти на себе ризики та обов'язки, які ринок не здатен виконати. По-перше, належний правовий захист об'єктів права інтелектуальної власності та відсутність корупції у відповідних державних установах. По-друге, стимулювання виготовлення продуктів розумової праці. По-третє, створення дієвої державної системи регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності. По-четверте, підтримка підприємств, які використовують у виробництві результати розумової діяльності.

Україна має досить великий науковий потенціал. Однак, неефективність функціонування державної системи інтелектуальної власності та низький рівень бюджетного фінансування стримують процеси комерціалізації наукових розробок, інноваційний розвиток та економічне зростання. Зокрема, національне законодавство не є ідеальним та поки що відстає від європейських стандартів. В системі державного управління інтелектуальною власністю спостерігаються корупційні схеми та неправомірні дії. В Україні система інновацій представлена в основному державною науковою сферою, а державна підтримка у сфері правової охорони та комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності є досить мізерною.

Основні проблеми України на шляху до інноваційного розвитку, які потребують вирішення задля підвищення економічного потенціалу, можна умовно поділити на кілька груп: економічні, соціальні, законодавчі, інституційні. Бажаючи створити інноваційну економіку, уряд почав впровадження реформ, які змогли б виправити всі недоліки державної системи, але, на жаль, кроки, які можуть сприяти ефективному державному управлінню інтелектуальною власністю відбуваються надто повільно, а Україну в усіх міжнародних рейтингах продовжують порівнювати з країнами третього світу.

Кроками України на шляху до ефективного управління сферою інтелектуальної власності та становлення інноваційної моделі розвитку економіки мають бути: завершення судової, податкової, митної реформи; наближення українського законодавства до стандартів ЄС; подолання корупції; конкретизація пріоритетних напрямків фінансування; стимулювання підприємців до інноваційної діяльності; запровадження пільгового кредитування; популяризація науки та знань.

Ключові слова. економічний потенціал, знання, інтелектуальна власність, комерціалізація, інноваційний розвиток, державна система.

Dovzhenko Valentyna Anatoliivna,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Economic Theory, Intellectual Property and Public Administration, Polissia National University, 10008, Zhytomyr, St. Boulevard, 7, tel.: (0412) 22-04-17, e-mail: vdovzhenko@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0001-7441-3535>

Marchenko Yelyzaveta Leonidivna,

student of the Department of Economic Theory, Intellectual Property and Public Administration, Polissia National University, 10008, Zhytomyr, St. Boulevard, 7, tel.: (0412) 22-04-17, e-mail: marchenko.liza10@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-4367-7930>

THE IMPROVEMENT OF THE SYSTEM OF PUBLIC ADMINISTRATION OF THE INTELLECTUAL PROPERTY MANAGEMENT AS THE BASIC PRINCIPLE OF SETTING UP THE INNOVATIVE MODEL OF THE DEVELOPMENT OF UKRAINE

Abstract. The economically developed countries are looking for possibilities to realize the innovative ideas into the production sphere as well into the sphere of every-day life of their citizens. It creates the opportunity to enhance the quality of life of the population and to make higher profit. Unfortunately, the realization of these ideas and projects is implemented ineffectively, and it is they that are the key to Ukraine's future: economic growth or stagnation.

The state is a motive force of the technological advance, as it has taken the risks and liabilities which the market is unable to perform. Firstly, it is a proper legal protection of the intellectual property and lack of corruption practice in corresponding state institutions. Secondly, it is the stimulation of mental work production. Thirdly, it is the development of the effective system of regulation of relations in the intellectual property sphere. Fourthly,

it is the support of the enterprises which use the results of mental work in their production process.

Ukraine possesses a high scientific potential. But ineffective functioning of the state system of intellectual property and a low level of budgetary financing deters the processes of commercialization of the scientific research results, as well as the innovative development and the economic growth. In particular, the domestic legislation is not ideal and fails to keep pace with European Norms. There are some corruption schemes and malpractice in the state system of intellectual property management. In Ukraine the system of innovations is represented mainly by the scientific sphere, but a state support in the sphere of legal protection and commercialization of intellectual property is rather insignificant.

The main problems of Ukraine on the way to the innovative development which are necessary to solve in order to enhance the economic potential can be roughly divided into some groups: economic, social, legislative and institutional. Having a desire to create a developed economy the government started introducing the reforms which could eliminate shortcomings of a state system, but the steps which can promote to an effective intellectual property state management are rather slow and Ukraine is compared with the third world countries in all international ratings.

The steps which Ukraine should make on the way to an effective management in the sphere of intellectual property and to the development of innovative model of the economy are: to complete the judiciary-, tax- and custom system reforms; to bring the Ukrainian legislation close to the European standards; to fight corruption; to elaborate on the priority guidelines of financing; to motivate the entrepreneurs to the innovative activity; to introduce the privileged credit; to popularize science and knowledge.

Key words: economic potential, knowledge, intellectual property, commercialization, innovative development, state system.

Постановка проблеми. Економічно розвинені держави постійно шукають можливості для залучення інноваційних ідей у виробництво та повсякденне життя своїх громадян. Це дає їм можливість покращувати життя населення та отримувати більше прибутків. На жаль в Україні впровадження таких ідей та проектів здійснюється неефективно, але саме від них залежить її майбутнє: економічне зростання чи стагнація. Це показала остання криза 2020 року, коли звичні для країни способи заробітку, а звідси й поповнення бюджету, перестали приносити прибуток. Низькоякісний характер структури експорту, а саме: виробництво та експорт сировини та напівфабрикатів, разом із попередніми твердженнями, щодо неефективності підтвердила пандемія. Також це

відбулося і з відносно низькою ціною на робочу силу. Можемо бачити наскільки сировинно-орієнтована економіка програє економікам інноваційного типу. Тому такий підхід є неправильним і Україна задля власного економічного зростання має стати на дорогу інноваційного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економічні та правові аспекти управління інтелектуальною власністю на різних рівнях є предметом досліджень багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Зокрема, можна виділити праці таких авторів: В. Базилевич, Т. Васильців, В. Гець, Д. Дідух, А. Жарінова, В. Жаров, О. Кендюхов, І. Литвинчук, р. Лупак, М. Паладій, С. Петренко, О. Орлюк, П. Цибульов та ін. Протягом останніх років внутрішні проблеми (неефективність,

корупція) та зовнішні виклики (інформатизація, інтелектуалізація, глобалізація тощо) зумовили активізацію реформаторських процесів у державній системі управління інтелектуальною власністю в Україні, тому виникла необхідність проведення дослідження цих питань на сучасному етапі.

Метою статті є обґрунтування напрямів удосконалення державної системи інтелектуальної власності з позиції підвищення її економічного потенціалу та формування інноваційної моделі вітчизняної економіки.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі інтелектуальна власність стала досить вагомим ресурсом, який намагаються отримати всі провідні компанії та держави світу, адже на даному етапі такий актив розглядається як товар і як капітал для підприємства. Все більше об'єктів інтелектуальної власності проходять шлях комерціалізації, що сприяє формуванню додаткового джерела доходу [1]. Однак, відносини у сфері інтелектуальної власності є досить специфічними та непростими, а їх регулювання має здійснюватися із застосуванням сучасних підходів. Використання результатів інтелектуальної праці для інноваційного розвитку неможливе без системного підходу держави для підтримки, захисту та розвитку цієї сфери. Саме держава стає рушієм технічного прогресу, адже вона може взяти на себе ризики та обов'язки, які ринок не здатен виконати. По-перше, належний правовий захист інтелектуальної власності, та відсутність корупції в органах, які його надають. По-друге, стимулювання виготовлення продуктів розумової праці. По-третє, створення дієвої державної системи регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності. По-четверте, підтримка підприємств, які використовують у

виробництві результати розумової діяльності.

Україна є державою з великим науковим потенціалом. Багато винаходів, які буквально змінили світ були зроблені українськими вченими, або за їх допомогою. Так українець Іван Сікорський, який емігрував до США є винахідником гелікоптеру; Ігнатій Лукасевич створив гасову лампу і винайшов новий спосіб як отримати гас шляхом дистиляції та очищенням нафти; поштовий індекс також був створений в Україні у 1932 році; Сергій Корольов запустив перший штучний супутник Землі та сконструював ракетний двигун; Федір Піроцький розробив технологію передачі електроенергії через залізний дріт і представив проект електричного трамвая, а вже через рік в Берліні компанія Siemens запустила перший трамвай за схемою українця тощо [3].

У сучасній науці також є місце українським дослідникам, щоб побачити це можна всього лиш прочитати заголовки новин «Черкаські школярі створили модель водоочисної станції з кришок», «школяр з Дніпра створив пристрій, який заряджає мобільний телефон під час ходьби», «Український стартап виготовлення паперу з опалого листя», «Одеський стартап розробив 3D принтер» тощо.

Кожного року українські винахідники виборюють перші місця на міжнародних конкурсах. Так у 2020 році школярі на міжнародному конкурсі винаходів та інновацій «INTARG-2020» вибороли 14 нагород і ввійшли у топи всіх міжнародних новин.

Як бачимо, Україна має досить великий науковий потенціал для впровадження в життя цікавих та перспективних винаходів. Але при такій кількості цікавих проектів та ідей держава залишається експортером сировини, напівфабрикатів та дешевої робочої сили. Що свідчить про значні

прогалини у роботі державної системи інтелектуальної власності в Україні.

Національне законодавство не є ідеальним та поки що відстає від європейських стандартів, але його вдосконалення відбувається завдяки міжнародним договорам та Угоди про асоціацію України з ЄС.

Ще одна проблема, яка є не тільки у сфері інтелектуальної власності, а й у всіх це корупція, яка залишається однією з головних загроз економічного зростання та має негативний вплив на життя населення та ведення бізнесу. У багатьох випадках саме цей недолік української державної системи та суспільства може стати можливістю для реєстрації вже існуючих винаходів, крадіжки зареєстрованих та інших неправомірних дій у сфері інтелектуальної власності.

В Україні система інновацій представлена в основному державною науковою сферою. Лише 17% компаній займаються дослідженнями, хоча в Європі цей показник – 49%. Витрати на наукові розробки постійно знижуються. В основному затрати на інновації на підприємствах представлені придбанням машин, обладнання та програмою забезпечення. Більшість коштів з Держбюджету на інноваційну діяльність отримує МОН України, яке фінансує науку в університетах та НАНУ (Національна академія наук України).

НАН України є найбільшим центром наукових досліджень в Україні. Розробки Академії постійно представляються на міжнародних виставках. Але сучасний стан Академії не найкращий. За останні роки чисельність дослідників знизилася на 19,4%. Головними причинами цього є відтік науковців закордон, де вони зможуть отримати більше ресурсів для своєї праці та зміна роботи на більш прибуткову. Це відбувається через те, що бюджетне фінансування ледь покриває дві тре-

тини мінімальних потреб Академії, а отже про нове устаткування чи високі заробітні плати науковців мова не йде. Все частіше надходять пропозиції про реформування Академії, адже за результатами перевірки Державної аудиторської служби колись потужний майновий комплекс з широкою інфраструктурою, який займався науковою діяльністю майже не виконує своїх функцій [4].

У 2020 році резидентами та нерезидентами України було зареєстровано 2180 патентів на винаходи, 6777 – на корисні моделі, 2110 – на промислові зразки, 20070 свідоцтв на знаки для товарів та послуг [5]. Аналізуючи ці дані, можна зробити висновок, що до 2020 року активність українських винахідників була стабільною і тільки з початком пандемії дещо знизилася, хоча і не дуже критично це свідчить про великий науковий потенціал України. Також слід сказати, що в Україні більше видано патентів на корисні моделі ніж на винаходи, це зумовлене тим, що процедура отримання першого значно простіша та дешевша.

Видача патенту є досить довгим та недешевим процесом, в ході якого експерти мають перевірити новизну, винаходу корисної моделі чи промислового зразка та його практичне застосування, але навіть за такий довгий час це не завжди вдається. Багато патентовласників подають позови до суду за крадіжку. Це свідчить про недосконалість експертизи Укрпатенту та не добросовісності тих, які подають документи на реєстрацію уже існуючого об'єкту.

14 жовтня 2020 року в рамках реформи інтелектуальної власності набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення національного органу інтелектуальної

власності», за яким його функції буде виконувати «Укрпатент», а саме: створення Апеляційної палати, IP-академії з правом проведення експертиз і видачі охоронних документів, з відповідними повноваженнями для адміністрації базами даних та держреєстрів тощо, разом з Міністерством розвитком економіки, торгівлі та сільського господарства «Укрпатент» буде складати дворівневу систему інтелектуальної власності в Україні [6].

Ще однією суттєвою проблемою в Україні є те, що об'єкти права інтелектуальної власності розроблені вченими та ентузіастами лише в деяких випадках проходять шлях комерціалізації та промислового виробництва в Україні, хоча саме це є головною умовою інноваційної економіки. Більшість винахідників намагаються реалізувати свої ідеї за кордоном, адже там є більша ймовірність отримати прибуток та визнання.

Слід наголосити, що на даному етапі державна підтримка у сфері інтелектуальної власності має досить невеликі масштаби та вражає своєю неефективністю. Також не всі державні органи в Україні діють ефективно, тому у 2015 році урядом була розроблена Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період до 2020 року. Результати цієї стратегії можемо побачити аналізуючи рейтинг «Глобального індексу інновацій». Так у 2014 році Україна була на 63 місці [7], а вже у 2020 – на 45. Головні ресурси, які дають можливість Україні не бути внизу рейтингу це людський капітал та дослідження (39 місце), знання та технологічні винаходи (25 місце), креативні винаходи (44 місце), саме це складає конкурентоспроможність України на міжнародній арені інновацій. Адже за рівнем інституцій держава посіла 93 місце, рівнем інфраструктури – 94, а за

ринковими показниками – 99. Слабкими сторонами України залишаються: політичне середовище, правове регулювання, ділове середовище, легкість врегулювання неплатоспроможності, інвестиції, ринкова капіталізація, угоди з венчурним капіталом [7]. Позитивні зміни в порівнянні з 2014 роком є, але вони не суттєві, а отже й економічний потенціал державної системи інтелектуальної власності досі залишається на невисокому рівні.

Основні проблеми України на шляху до інноваційного розвитку, які потребують вирішення задля підвищення економічного потенціалу, можна умовно поділити на кілька груп: економічні, соціальні, законодавчі, інституційні. Розглянемо детальніше кожен з них.

Україна є державою з досить великими економічним ресурсом бюджету. Бюджетного фінансування не вистачає навіть на найголовніші та найфундаментальніші сфери життя, а отже фінансування наукової та винахідницької діяльності відбувається досить в невеликій кількості (менш як 1% від ВВП). Для вирішення цієї проблеми держава може визначити для себе пріоритетні галузі для фінансування, які не потребують великих капіталовкладень. На даному етапі в законодавстві прописані пріоритетні напрями розвитку науки й техніки, до 2020 року це були: фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави; інформаційні та комунікаційні технології; енергетика та енергоефективність; раціональне природокористування; науки про життя, нові технології профілактики

та лікування найпоширеніших захворювань; нові речовини і матеріали [8].

Як бачимо, пріоритети є досить загальними, тому майже кожен винахід підпадає під цю класифікацію. Тому важливою є конкретизація пріоритетів для розвитку науки та техніки в Україні. Для початку це мають бути розробки для виробництва, що можуть швидко окупитися в порівнянні з іншими, так держава матиме більше коштів для подальшого розвитку.

Поряд з цим важливим є створення системи, яка б якісно та ефективно відбирала ті наукові розробки, які мають потенціал, та можуть стати успішними за умови їх комерціалізації та фінансувати з держбюджету лише такі проекти та винаходи. Це можна досягти за допомогою впровадження практики проведення періодичних маркетингових досліджень вітчизняного та закордонного ринків, які дадуть можливість зрозуміти їх реальні потреби, та орієнтуватися на ці галузі, чи з самого початку шукати підприємства чи компанії, які зацікавляться такими розробками, а в перспективі придбають їх, або навіть вкладуть свій капітал в їх розробку. Тільки за цієї умови державні гроші зможуть «працювати» та приносити прибуток.

Задля швидшого доступу до інформації про винаходи, корисні моделі та промислові зразки доцільним є створення спеціальної бази даних чи сайту, де буде зібрана інформація щодо виданих патентів, які ще не пройшли шлях комерціалізації. Патентовласники, які хочуть, щоб їх розробка була введена у виробництво, зможуть розмішувати інформацію щодо свого винаходу та свої контактні дані. Це допоможе підприємствам швидше знаходити потрібні їм розробки та покращить співпрацю між винахідниками та потенційними покупцями їх

ОПІВ та дати початок утворенню ринку інтелектуальної власності в Україні.

Держава не має достатніх коштів для фінансування багатьох розробок, тому є потреба в залученні підприємств до розробки інновацій. Є багато причин, які не дозволяють українським підприємствам займатися інноваційною діяльністю та комерціалізацію ОПІВ. На даному етапі уряд може зробити такі кроки:

- зниження розмірів зборів за дії, пов'язані з набуттям прав інтелектуальної власності. Укрпатент є прибутковим органом, хоча за законодавством державні збори за послуги, що він надає є цільовими зборами, які мають використовуватися лише для забезпечення функціонування системи охорони прав інтелектуальної власності [9]. Такий підхід є неправильним, адже головною метою держави на даному етапі є збільшення кількості підприємств, які займаються б інноваційною діяльністю. Зменшення суми зборів дасть можливість більшій кількості винахідників та підприємств патентувати свої розробки та використовувати у виробництві, адже будь-яка розвинена держава вибере збільшення податкових надходжень від підприємств, що використовують у виробництві ОПІВ, що перевищать надходження від державних зборів;

- ще один метод, яким може користуватися держава, це кредитування підприємств, які хочуть впроваджувати інноваційні ідеї у виробництво або розробляти нові. Таким компаніям може видаватися кредит, який буде мати нижчий відсоток ніж в банку. Важливим тут є визначення потенційно вдалих проектів, для цього потрібно розробити та використовувати якісну систему ризик-менеджменту.

- зменшення податкового навантаження. Цікавою ідеєю для впровадження цього методу є податковий пільговий режим IP-Vox. Цю пропозицію висунуло Міністерство цифрової трансформації разом із Комітетом Верховної Ради з питань цифрової трансформації. Це дасть можливість підприємствам, які використовують чи створюють інтелектуальну власність зменшити базу оподаткування податком на прибуток. Таке зменшення має відбуватися шляхом урахування внеску підприємства чи компанії у створення інтелектуальної власності. Мінцифри також повідомляє, що такий режим стосується і ЄСВ, тобто це дозволить сплачувати не 22% з усієї суми, витраченої на заробітну плату, а тільки з суми, яка залишиться після розрахунку знижки. Пропонується ввести знижену ставку на: доходи від продажу/передачі прав об'єкта інтелектуальної власності, платежі за ліцензійним договором, компенсацію за порушення прав ІВ. Плюсами цієї системи є те, що вона є повністю зрозумілою та звичною для іноземних інвесторів (використовується у 19 країнах світу), підтримує підприємства, які працюють як на внутрішній так і на зовнішній ринок та застосовується до всіх підприємств, не зважаючи на розміри, що у свою чергу дозволить багатьом компаніям скористатися можливістю зекономити [10];

- поряд з вітчизняними підприємствами на ринку України можуть діяти й іноземні, тому ще одним методом для створення інноваційної держави може бути залучення іноземних інвестицій. Кроками до цієї мети мають бути: подолання корупції у всіх державних органах та судах; зменшення впливу олі-

гархів на політику; вивчення світового досвіду залучення інвестицій; надання гарантій, належного правового регулювання та захисту; спільні зусилля всіх державних органів, які займаються питанням іноземних інвестицій в Україні та тих, які пов'язані з інтелектуальною власністю, бо тільки спільна, командна робота може дати позитивний результат у цій сфері; зміна думки про Україну за кордоном, адже зараз вона сприймається як найбільш корумпована та економічно нестабільна, тому мало хто хоче вкладати гроші в ризикові проекти.

Поряд з економічними проблемами Україна має також і соціальні, багато вчених та винахідників, які могли б за допомогою своїх розробок створювати інноваційну державу виїжджають за кордон, або знаходять більш прибуткову роботу, а молодь стає все більш незацікавленою в науці, бачачи, теперішню ситуацію у цій сфері та вважаючи її неперспективною. Відбувається скорочення кількості працівників задіяних у виконанні науково-дослідних робіт, якщо у 2010 році їх було 182,4 тис. осіб, то у 2019 – 79,3 тис.; кількості організацій, які виконують наукові дослідження, з 1303 до 950; частки інноваційно-активних підприємств з 18,9% у 2016 році до 15,8% у 2019 [13].

Тому державна політика має бути націлена на стимулювання інноваторів до наукової та творчої праці, популяризацію володіння знаннями, вміннями та навичками, створення різних програм, де науковці зможуть показати свої розробки широкому загалу та дати зрозуміти, що наука є цікавою та перспективною, також важливим є підняття статусу науковця.

Не останню роль у сприйнятті науки відіграє навчання в школі, де ще з самого початку всі предмети мають викладатися цікаво та зрозуміло, показу-

ючи дітям практичне застосування тих теоретичних знань, які вони набули та дати зрозуміти, що наука це не нудно. Для цього має вивчатися найкращий світовий досвід та запроваджуватися в українських школах, враховуючи особливості та культуру країни.

Щоб втримати науковців в країні та не давати приводів для того, щоб виїжджати за кордон, держава має створити для них комфортні умови праці та показати перспективу успіху, визнання та заробітку у своїй країні, щоб виконати таке непросте завдання потрібен тільки комплексний підхід до цієї проблеми та дії уряду у всіх напрямках, які були сказані раніше.

Важливим є також інформування науковців про стан ринку та про ті сфери, в яких найбільше потрібні інновації, адже створення винаходів просто задля винаходів мало кому потрібне, та й самі розробники є зацікавленими в просуванні свого проекту та отриманні прибутку. Також в Україні розробники мають досить низький рівень знань та відсутність досвіду у сфері правової охорони інтелектуальної власності та комерціалізації технологій, тому доцільним було б надавати їх такі знання, проводячи тренінги чи конференції.

Поряд з винахідниками є потреба в стимулюванні також і бізнес-середовища, адже як показує практика мало хто з українських бізнесменів використовує інноваційні ідеї. Тому важливим є те, щоб вони адекватно змогли оцінити потенціал науково-технічної сфери, маючи знання щодо комерціалізації та світового досвіду використання ОПВ у виробництві.

В Україні досі залишаються проблемами з законодавством у сфері інтелектуальної власності та інших галузях і хоча деякі зміни відбуваються, але узгодження українського законо-

давства з європейським просувається надто повільно.

Задля швидшого становлення України як інноваційної держави уряд має зробити такі кроки:

- закінчення судової, податкової, митної реформи та контроль за введенням в дію всіх положень цих законів, адже як показує практика, в Україні закони можуть бути прописані, але їх дотримання може не відбуватися навіть самими чиновниками. Ці реформи дадуть змогу зменшити прояв корупції в цих системах; забезпечити верховенство права; покращити адміністрування; створити системи, які будуть сприятливими для економічного зростання, а як результат це дасть змогу українським підприємцям та іноземним інвесторам без ризиків вкладати кошти у сферу інновацій;

- створення правових норм, які надаватимуть захист від недобросовісної реєстрації патентів, створення ефективних механізмів для оскарження цих реєстрацій та захисту справжніх виробників цієї продукції. Такі правові норми дадуть змогу боротися з крадіжкою ОПВ та патентним тролінгом;

- ще одним кроком є зміна українського законодавства, яке стосується компаній, що хочуть ввійти на ринок України. Зараз таким компаніям висувається вимога отримати дозвіл на реалізацію продукту на території України протягом двох років після того, як подібний дозвіл був зареєстрований у будь-якій іншій державі. Це суперечить їх інтересам і робить український ринок непривабливим;

- належний захист від недобросовісних реєстрацій торгових марок. Чинний закон про охорону прав на знаки для товарів та послуг не дає

юридичної можливості визнати такий знак недійсним, адже власники зареєстрованих торгових марок не інформуються про ті заявки, що суперечать їхнім маркам, також немає чіткого терміну після експертизи Укрпатенту для подання заперечення проти суперечливої заявки [11];

- задля більшої довіри до українського ринку, слід посилити заборонні норми щодо піратства в мережі Інтернет та фальсифікованої торгівлі підроблених товарів. Через те що Україна знаходиться на межі Європи та Азії, багато транзитних перевезень підроблених товарів в ЄС відбувається саме через її територію. Така діяльність підриває авторитет України на міжнародній арені.

За результатами рейтингу «Глобального індексу інновацій» Україна посіла 93 місце за рівнем інституцій. Це зумовлено неефективною роботою державних органів інтелектуальної власності та корупцією в них, а отже це також є великою проблемою, яку потрібно вирішувати. Всі державні інституції мають бути орієнтовані на реальні потреби бізнесу, прозоро виконувати свої функції та не створювати проблем з бюрократичними процесами.

Відповідно до реформи інтелектуальної власності, в Україні замість трирівневої структури (Мінекономрозвитку, Державна служба інтелектуальної власності, державні заклади віднесені до сфери управління ДСІВ) буде діяти дворівнева система державного управління сферою інтелектуальної власності: НОІВ (на базі «Укрпатенту») та Мінекономіки, а отже саме ці органи будуть виконувати більшість функцій пов'язаних з регулюванням сфери інтелектуальної власності. Головною причиною впровадження реформи було те, що діяль-

ність ДСІВ звузилася до реєстрації ОПІВ, видачі охоронних документів та внесення пропозицій щодо державної політики у сфері інтелектуальної власності, тому функціонування цього органу виявилось непотрібним, відбулася його ліквідація. правонаступником ДСІВ став «Укрпатент» [12]. Разом з ДСІВ було ліквідовано і «Інтелзахист».

Дія реформи тільки розпочалася, тому про її результати говорити ще зарано, але вона була потрібна українській системі інтелектуальної власності для ефективного функціонування. Проблема в тому, що її розпочали ще у 2016 році і тільки у 2020 було створена НОІВ, як бачимо, проведення реформи дуже затягнулося і є ризик того, що правильне функціонування дворівневої системи також відбудеться не скоро.

Поряд зі створенням дворівневої системи важливим кроком до нормальної роботи державних інституцій є створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності, який міг би забезпечувати належний захист прав інтелектуальної власності та підвищив би інвестиційну привабливість України. Схожа ініціатива була ще у 2001 році, коли Кабінету міністрів указом президента було доручено вивчити питання щодо спеціалізованого патентного суду. Як бачимо, знадобилося майже 20 років, щоб зареєструвати такий суд, але як показує українська практика не все відбувається швидко. На даний момент запуск Вищого суду з питань інтелектуальної власності так і не відбувся, цьому заважає відсутність Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. Тому можемо зробити висновки, що реформи в Україні відбуваються надто повільно через проблеми у всій системі державного управління.

Висновки. У сучасних умовах глобалізації, залежності однієї країни від інших та постійної конкуренції на всіх рівнях важливою проблемою для

кожної держави, а також для України, є вдосконалення та модернізація економічної системи. Одним з таких напрямків є використання інтелектуальної власності. Україна стала на шлях інноваційного розвитку, маючи багато проблем та недоліків у цій сфері. Бажаючи створити інноваційну економіку уряд почав впровадження реформ, які змогли б виправити всі недоліки державної системи, але на жаль кроки, які можуть сприяти ефективному державному управлінню інтелектуальною власністю відбуваються надто повільно, а Україну в усіх міжнародних рейтингах продовжують порівнювати з країнами третього світу. Відбувається скорочення кількості працівників задіяних у виконанні науково-дослідних робіт. Тому виходячи із загального стану сфери інтелектуальної власності, можемо зробити висновок, що на жаль в Україні впровадження інноваційних ідей та проектів досі здійснюється неефективно, а отже й економічний потенціал державної системи залишається на невисокому рівні, але не дивлячись на такі результати та можливі помилки в управлінні та реформуванні, уряд має продовжувати рух у напрямку інноваційної економіки та європейських стандартів.

Кроками України на шляху до ефективного управління сферою інтелектуальної власності та становлення інноваційної держави мають бути: завершення судової, податкової, митної реформи; наближення українського законодавства до стандартів ЄС; подолання корупції; конкретизація пріоритетних напрямків фінансування; стимулювання підприємців до інноваційної діяльності; запровадження пільгового кредитування; популяризація науки та знань тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Наберухін В.А. Організаційно-економічний механізм комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності в аграрному секторі економіки України. *Ефективна економіка*. 2015. №12.
2. Довженко В. А., Лазаренко В. В. Управління інтелектуальним потенціалом національної економіки. *Економіка та держава*. 2021. № 2. С. 78–83.
3. 22 винаходи українців, які відомі світові. URL: <http://vse.lv.ua/article/22-vinahodi-ukrainciv-aki-vidomi-svitovi.htm>
4. Об'єкти Національної академії наук перетворені на звалища, а керівництво думає на чому заробити – державудит. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/10/12/666191/>
5. Укрпатент. Статистика, звіти, плани. URL: <https://ukrpatent.org/uk/articles/statistics>
6. Про внесення змін до деяких законів України щодо створення національного органу інтелектуальної власності: Закон України від 16.06.2020 р. № 703-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. №45. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703-20#Text>
7. Global Innovation Index 2019. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2019/ua.pdf
8. Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки: Закон України від 20.02.2021 р. №2623-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 48. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-14#Text>
9. Про затвердження Порядку сплати зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.12.2004 р. №1716. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1716-2004-п#Text>
10. В Україні пропонують ввести пільговий податковий режим IP-Box для технологічних компаній. URL: <https://cutt.ly/2ENoNmy>

11. Європейський звіт щодо захисту прав інтелектуальної власності URL: <http://uaacr.org/2020/01/27/yevropejskyj-zvit-shhodo-zahystu-prav-intelektualnoyi-vlasnosti/>

12. Про схвалення Концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.06.2016 р. №402-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/402-2016-p#Text>

13. Наукова та інноваційна діяльність України URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/09/zb_nauka_2019.pdf

14. Довженко В. А. Безпека інтелектуальної власності в контексті євроінтеграційного вектора розвитку економіки України. *Інтелектуальна економіка: глобальні тенденції та національні перспективи*: матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. з міжнар. участю. (м. Житомир, 2015 р.). Житомир: ЖНАЕУ, 2015. С. 156-161

REFERENCES:

1. Naberuhin, V.A. (2015). Orhanizatsiino-ekonomichniy mekhanizm komertsializatsii ob'ektiv intelektualnoi vlasnosti v ahrarynomu sektori ekonomiky Ukrainy [Organizational and economic mechanism of commercialization of intellectual property in the agricultural sector Ukraine]. *Efektivna ekonomika – Efektivna ekonomika*, 12 [in Ukrainian].

2. Dovzhenko, V. & Lazarenko, V. (2021), Upravlinnia intelektualnym potentsialom natsionalnoi ekonomiky [Intellectual potential management of the national economy]. *Ekonomika ta derzhava – Ekonomika ta derzhava*, 2, 78–83 [in Ukrainian].

3. 22 vynakhody ukraintsiv, yaki vidomi svitovi. [22 inventions of Ukrainians that are known to the world]. Retrieved from <http://vse.rv.ua/article/22-vinahodi-ukrainciv-aki-vidomi-svitovi.htm> [in Ukrainian].

4. *Obiekty Natsionalnoi akademii nauk peretvoreni na zvalyshcha, a kerivnytstvo dumai na chomu zarobyty – derzhauidyt. [The facilities of the National Academy of Sciences have been turned into landfills, and the management is thinking about what to earn – state audit]* Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/news/2020/10/12/666191/> [in Ukrainian].

5. *Ukrpatent. Statystyka, zvyty, plany [Ukrpatent. Statistics, reports, plans]* Retrieved from <https://ukrpatent.org/uk/articles/statistics> [in Ukrainian].

6. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shhodo stvorennia natsionalnoho orhanu intelektualnoi vlasnosti: Zakon Ukrainy vid 16.06.2020 №703-IX [On Amendments to Certain Laws of Ukraine Concerning the Establishment of a National Intellectual Property Body: Law of Ukraine of June 16, 2020 № 703-IX]. (2020). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 45 [in Ukrainian].

7. *Global Innovation Index 2019*. Retrieved from https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2019/ua.pdf [in English]

8. Pro priorityetni napriamy rozvytku nauky i tekhniky: Zakon Ukrainy vid 20.02.2021. №2623-III. [On priority areas of science and technology development: Law of Ukraine of February 20, 2021 №2623-III] (2021). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 48 [in Ukrainian].

9. Pro zatverdzhennia Poriadku splytly zboriv za dii, poviazani z okhoroною prav na obiekty intelektualnoi vlasnosti: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23.12.2004 r. №1716. [On approval of the Procedure for payment of fees for actions related to the protection of intellectual property rights: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 23.12.2004 №1716] Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1716-2004-p#Text> [in Ukrainian].

10. V Ukraini proponuiut vvesty pilhovyi podatkovyi rezhym IP-Box dlia tekhnolohichnykh kompanii [In Ukraine, it is proposed to introduce a preferential tax regime IP-Box

for technology companies] Retrieved from <https://cutt.ly/2ENoNmy> [in Ukrainian].

11. Yevropeyskyi zvit shchodo zakhystu prav intelektualnoi vlasnosti [European report on the protection of intellectual property rights] Retrieved from <http://uaacp.org/2020/01/27/yevropejskyj-zvit-shhodo-zahystu-prav-intelektualnoyi-vlasnosti/> [in Ukrainian].

12. Pro skhvalennia Kontseptsii reformuvannia derzhavnoi systemy pravovoi okhorony intelektualnoi vlasnosti v Ukraini. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 01.06.2016 r. №402-r. [On approval of the Concept of reforming the state system of legal protection of intellectual property in Ukraine. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 01.06.2016 №402-r]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/402-2016-p#Text> [in Ukrainian].

13. Naukova ta innovatsiina diialnist Ukrainy [Scientific and innovative activity of Ukraine] Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/09/zb_nauka_2019.pdf [in Ukrainian].

14. Dovzhenko, V.A. (2015) Bezpeka intelektualnoi vlasnosti v konteksti yevrointehratsiinoho vektora rozvytku ekonomiky Ukrainy [Security of intellectual property in the context of the European integration vector of economic development of Ukraine]. Proceedings from: Vseukr. nauk.-prakt. internet-konf. z mizhnar. Uchastiu «Intelektualna ekonomika: hlobalni tendentsii ta natsionalni perspektyvy» – All-Ukrainian. scientific-practical internet conference with international participation «Intellectual economy: global trends and national perspectives». (pp. 156-161). Zhytomyr: ZhNAEU [in Ukrainian].